

hgo

HET GELDERS ORKEST

lesmateriaal
voortgezet onderwijs
bovenbouw

Workshop slagwerk en ritme

Het Gelders Orkest

daar horen we

Inleiding

Binnenkort doet u met de klas een workshop slagwerk van Het Gelders Orkest. De workshop-leider laat de leerlingen op een interactieve manier ervaren hoe het is om met verschillende materialen om te gaan, zelf te spelen en te reageren op aanwijzingen en hoe het is om in een groep samen te spelen.

Als voorbereiding op deze workshop kunt u ervoor kiezen zelf een paar lessen te geven. In deze lessen werkt u met de leerlingen aan: luisteren, klanken ontdekken, samen spelen, de groep leiden bij het samenspielen (dirigeren). Daarnaast zullen de leerlingen al enkele slaginstrumenten leren kennen evenals enkele feiten over het (Gelders) orkest. Achtergrondinformatie en antwoorden op de vragen vindt u in de bijlage.

Voor deze lessen is geen dirigeervaardigheid nodig. Het gaat om het experimenteren met de leerlingen samen. Belangrijke elementen van de workshop zijn luisteren naar en reageren op elkaar.

Na de workshop kunt u de evaluatieles geven.

Wij wensen u veel succes bij de voorbereiding en hopen dat uw en uw leerlingen veel plezier beleven aan de workshop.

Met vriendelijke groet,
Het Gelders Orkest

Agnes Bolwiender
Staffunctionaris Educatie en Doelgroepenbeleid

Doel:	Leerlingen weten wat ze in de workshop slagwerk gaan doen, kunnen snel reageren op elkaar, met elkaar ritmes klappen en dirigeren.
Benodigheden:	Klaslokaal waarin leerlingen in een kring kunnen staan, slaginstrumenten indien aanwezig.
Tijdsduur:	45 minuten (tijden zijn indicatief)

- Klassengesprek. Een workshop slagwerk door een slagwerker van het Gelders Orkest, wat verwachten de leerlingen te gaan doen? Wat is het verschil tussen een slagwerker in het orkest en een slagwerker in een band? Wat zijn belangrijke dingen die je moet kunnen in een orkest? Wat komt er dan voor een slagwerker nog meer bij?
- Oefening in snel reageren. Leerlingen gaan in tweetallen bij elkaar staan. Spreek met de klas 3 geluiden af. Bijvoorbeeld stamp (1), klap (2), knip met de vingers (3). Nu gaan de tweetallen deze geluiden om de beurt in de goede volgorde steeds herhalen. Dat gaat zo: pers.1- stamp, pers.2- klap, pers.1- knip, pers.2- stamp, pers.1- klap enz. Het verschuift, dus de leerlingen moeten alert blijven! Het tempo kan opgevoerd worden. Als het goed gaat, kan een geluid vervangen worden door een beweging of een uitroep bijvoorbeeld: stamp, 'yo!', knip. Laat het ze aan elkaar presenteren of doe het met alle leerlingen tegelijk
- Samenspelen. De leerlingen staan in de kring. De leerkracht klapt ritmes voor, de leerlingen klappen na.

Mogelijke voorbeelden:

Klappen:
 _ . . _ **of** _ **of** . _ . _ **of** _ _ _ . . **of** _ _ . . _

_ = lang . = kort

- Probeer één puls aan te houden. Nu gaan de leerlingen om de beurt ritmes bedenken, ook met voor- en naklappen. Houdt het tempo erin. Deel de groep in tweeën of drieën. Elke groep krijgt een eigen ritme dat geklapt wordt. Het moet in dezelfde puls passen. Spreek met de klas een begin- en stopteken af en laat de leerlingen om de beurt de groep leiden ('dirigeren'). Daarbij kunnen alle groepen tegelijk klappen maar kunnen ook groepen aan/uitgezet worden.

Les 2

Doel:	Leerlingen kunnen met elkaar 2-3 verschillende ritmes tegelijk klappen en dirigeren en vragen beantwoorden over het orkest.
Benodigheden:	Klaslokaal waarin leerlingen in een kring kunnen staan, slaginstrumenten indien aanwezig, computer met internet.
Tijdsduur:	55 minuten

- Warming-up: Samenspelen en dirigeren voor gevorderden. Leerlingen staan in de kring met ritme-instrumenten. Herhaal de klappitmes uit de vorige les met dezelfde groepen. Deze groepen krijgen per groep dezelfde soort ritme-instrumenten. Zo krijg je 2 - 3 instrumentengroepen. Per groep wordt een nieuw ritme op het instrument verzonnen. Dan heeft iedere groep één klappitme en één ritme op het instrument. De dirigent geeft aan wat hij/zij wil horen. Eén vinger in de lucht betekent bijvoorbeeld het klappitme en 2 vingers betekent het ritme op het instrument. De dirigent zet nu het klappitme van groep 1 aan én het instrumentenritme van groep 2. Dan zet hij groep 2 uit en groep 1 laat hij wisselen naar het instrumentenritme. Ga zo maar door. Iedere deelnemer moet zo erg opletten wat hij moet doen.
- Het orkest en het slagwerkinstrumentarium. De docent kan ervoor kiezen om deze oefening klassikaal te doen of de leerlingen zelfstandig te laten werken. Geef de leerlingen informatie over de ontwikkeling van het symfonieorkest (zie ook bijlage) of laat ze dit zelf zoeken. Het symfonieorkest is steeds groter geworden en er werden steeds meer slagwerkinstrumenten gebruikt. Deze kwamen van over de hele wereld. Laat de leerlingen voorbeelden zoeken van instrumenten die oorspronkelijk uit andere landen – werelddelen - kwamen en die nu in het orkest gebruikt worden.

Slaginstrumenten worden ingedeeld in 2 groepen, de idiofonen en de membranofonen.

Geef aan wat dit betekent. Informatie op

<http://www.natuurkunde.nl/artikelview.do?supportId=651378> Ook wordt bij het slagwerk onderscheid gemaakt tussen gestemd (met een bepaalde toonhoogte) en ongestemd slagwerk. Welke van volgende instrumenten zijn gestemd en welke niet? Snare drum, xylofoon, bekken, koebel, pauken, triangel, marimba, grote trom, gong, buisklokken, crotales.

- Luisteroefening.
Luister naar het fragment van '*Music for strings, percussion and celesta*' van **Bartok** (YouTube). Welke 2 slagwerkinstrumenten hoor je steeds terugkomen? Hoe zou je de sfeer van dit stuk beschrijven?
Luister naar het fragment uit '*Le sacre du printemps*' van **Stravinsky**
www.youtube.com/watch?v=SagTt5F3mY0

Door welke instrumenten wordt het ritme in het begin van dit fragment bepaald? Wat voor beeld heb je bij deze muziek? Kun je je voorstellen dat er op gedanst wordt? Het is een wereldberoemd stuk geworden. Ga eens googelen en beantwoordt de volgende vragen

- 1 Wanneer werd het stuk voor het eerst opgevoerd?
- 2 Hoe was de reactie van het publiek?
- 3 Welke functie had dit muziekstuk?

- Bekijk op YouTube het filmpje: Music for one apartment and six drummers (9 min.). De man die in de slaapkamer op slofjes loopt, geeft daarmee een ritmische puls. Waarmee geeft hij zijn 2^e ritmische puls?

Doel: Leerlingen kunnen spelen met het ritme van hun naam, met elkaar ritmes klappen en dirigeren, en vragen beantwoorden over het orkest.

Benodigheden: Klaslokaal waarin leerlingen in een kring kunnen staan, slaginstrumenten indien aanwezig, computer met internet.

Tijdsduur: 55 minuten

- Warming-up: de leerlingen staan in een cirkel opgesteld met slaginstrumenten (indien niet aanwezig kan dit ook met klappen of tikken met potloden op tafel uitgevoerd worden). Om de beurt noemt ieder zijn/ haar naam ritmisch op. Bijvoorbeeld: Jooooo- han of Ma- rieeeee-ke. Hierbij kunnen ze lettergrepen zo lang of kort maken als ze willen. Het is handig wanneer de leerkracht een puls op een slag instrument aangeeft.

In het volgende rondje doen ze dit nog een keer maar dan moet de buurman dit ritme imiteren op zijn instrument.

- In het daarop volgende rondje worden alleen de ritmes van de namen gespeeld.

Hieruit worden 3 ritmes gekozen die over 3 groepen verdeeld worden. Er wordt een dirigent aangesteld die de groepen alleen of samen laat spelen. Als dit goed gaat, laat de dirigent de groepen ook harder en zachter spelen.

- Het orkest. De workshopleider komt uit het Gelders Orkest. Bekijk voor het volgende lesonderdeel de site van het orkest: www.hetgeldersorkest.nl. Laat de leerlingen de volgende vragen beantwoorden:

1. In welke instrumentengroepen is het orkest verdeeld?
2. Welke slaginstrumenten spelen in het orkest?
3. Welk slaginstrument speelt bijna altijd mee?
4. Er zijn 2 blokken met koperblazers. Wie weet hoe de koperblazers verdeeld zijn in het orkest?
5. Klik bij slagwerk door naar de biografieën van de musici. Twee van hen spelen marimba. Probeer uit te vinden hoe dit instrument eruit ziet en hoe het klinkt. Met hoeveel stokken wordt erop gespeeld? Dit vind je niet op onze site. Probeer het op YouTube.

- Bekijk op YouTube het filmpje: Music for one apartment and six drummers (9 minuten). <http://www.youtube.com/watch?v=cO-vT1cdQJk> . De man die in de slaapkamer op slofjes loopt, geeft daarmee een ritmische puls. Waarmee geeft hij zijn 2e ritmische puls

- Korte uitleg over de workshop slagwerk. Joep, de workshopleider komt op school met een grote lading slagwerkinstrumenten. Verschillende lesonderdelen die in de klas zijn gedaan komen terug in de workshop zoals samenspelen en dirigeren maar dan met meer soorten slagwerk.

Verwerkingsles

Doel:	Leerlingen kunnen verwoorden hoe ze de workshop vonden en samen ritmes klappen met verwerkte informatie uit de workshop.
Benodigheden:	Klaslokaal waarin leerlingen in een kring kunnen staan, slaginstrumenten indien aanwezig.
Tijdsduur:	30 minuten (indicatie)

- Klassengesprek. Gesprek over de workshop.

Vragen aan de leerlingen:

Hoe vonden de leerlingen de workshop?
Konden de leerlingen goed meedoen in de groep? Was de sfeer goed?
Waren de begin- en stoptekens van de workshopleider anders dan van henzelf?
Hoe werd de dynamiek (hard en zacht) duidelijk gemaakt? Mee eens?
Vonden ze dat ze goed samenspeelden?
Hebben ze gevoeld wat het is om in een 'orkest' te spelen?
Herinneren ze zich nog een mooie 'groove' uit de workshop?

- Leerlingen staan opgesteld in een kring met ritme- instrumenten. Herhaal nu nog enkele ritmes die ze in de workshop hebben gedaan en laat leerlingen dirigeren. Herinner ze aan tips die ze van de workshopleider hebben gekregen.

Contactgegevens

Heeft u nog vragen, opmerkingen, suggesties? Neem dan contact op met de afdeling educatie van Het Gelders Orkest:

Het Gelders Orkest
Afd. Educatie
Postbus 1180

6801 BD Arnhem

026-789 01 30

educatie@hetgeldersorkest.nl

www.hetgeldersorkest.nl/site/educatie

HET GELDERS ORKEST

© 2010 Het Gelders Orkest, foto's gemaakt door EneHarry

Antwoorden les 1, punt 1:

- Tot het slagwerk behoren alle muziekinstrumenten die met een slag bespeeld worden.
- Slaginstrumenten: drum, trommel, djembé, conga, klokkenspel, woodblock, tambourijn.
- Voor meer informatie over de instrumenten, zie de site van digischool: www.digischool.nl/mu/leerlingen, klik op instrumenten.

Antwoord les 2, punt 2:

- Instrumentengroepen: strijkinstrumenten, houten blaasinstrumenten, koperen blaasinstrumenten en slagwerk (plus harp)
- Enkele slaginstrumenten uit het orkest: pauk, triangel, xylofoon, grote trom, gong, buisklokken
- Pauken spelen bijna altijd mee.
- Links: de hoorns
- Rechts: de trompetten, de trombones en de tuba.

Bijlage les 2, punt 3.

Het Symfonieorkest

Het symfonieorkest is het meest bekend van alle Westerse instrumentale groepen. De woorden symfonie en orkest zijn afkomstig uit het Grieks.

✦ Symfonie betekent samenklank ("sym" betekent samen en "phonè" betekent klank).

Orkest (orchestra) is de ruimte in het Griekse theater, waar musici (en dansers) zich bevonden. Later ging de naam op de musicerende (de muzikanten van het orkest) zelf over.

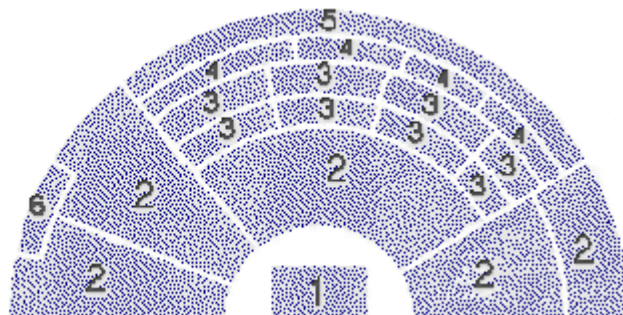
Vele grote steden in de wereld bezitten minstens één volledig orkest. Het grootste Nederlandse symfonieorkest is het Koninklijk Concertgebouworkest (KCO) uit Amsterdam.

De leider van het orkest noemt je een dirigent. De dirigent slaat niet alleen de maat, hij moet de repetities en de uitvoeringen leiden en geeft tevens aan wanneer de verschillende instrumenten moeten invallen. Daarom heeft de dirigent de volledige compositie, waarin alle partijen genoteerd staan - de partituur - vóór zich. De orkestleden hebben alleen hun eigen partij. Je kunt je wel voorstellen dat de slagwerker die 120 maten rust heeft deze niet allemaal gaat zitten uittellen, maar op het sein van de dirigent wacht.

Niet altijd speelt het hele orkest. Is dit wel het geval dan spreekt men van tutti. Juist het verschil van combinaties van de verschillende instrumentgroepen, geeft zijn charme aan het symfonieorkest.

Hieronder zie je de orkestopstelling:

1. De dirigent
2. Strijkinstrumenten
3. Houtblazers
4. Koperblazers
5. Het slagwerk
6. Harpen

Antwoord les2, punt 2:

- Het ritme wordt aan het begin vooral gespeeld door de pauken gevolgd door (koper) blazers).

Antwoord les2, punt 3:

- De 2^e ritmische puls geeft hij door het uitdrukken van pillen uit strips.